

škubnutí, aby se rozechvělá obět octla v záplavě světla. Drobný saveček strnul a vyděšeně koulel očkama v zoufalém úsilí zjistit, odkud mu hrozí nebezpečí, a Havermeyer byl na vrcholu blaha. Počkal, až se ta očka střetla s jeho vlastním pohledem, a pak se hlasitě zasmál a zároveň stiskl kohoutek a ubohé chlupaté tělíčko se vzápětí v ohlušivém rachotu rozstříklo po celém stanu a bázlivá myší dušička se odebrala vzhůru zpět ke svému Stvořiteli.

Jednou pozdě v noci vypálil takhle Havermeyer opět po nějaké myšce a výstřel vyhnal ze stanu Hladového Joea. Vyletěl z něho bosý s řevem, jako by ho na nože brali, přeběhl zářez opuštěné železnice, vyprázdnil svou vlastní pětačtyřicítku do Havermeyerova stanu a najednou zmizel v jednom z úzkých okopů, jež se jakoby mávnutím čarovného proutku objevily vedle každého stanu po noci, za které Milo Minderbinder bombardoval ležení. Seběhlo se to těsně před svítáním za Velkého slavného obléhání Boloně, kdy němí mrtví zalidňovali noční hodiny jako živoucí duchové a Hladový Joe šílil strachem, protože zase jednou dokončil povinný počet letů a nebyl vypisován na další. Když ho vytáhli z mokrého dna okopu, nesouvisle cosi blábolil o hadech, krysách a pavoucích. Ostatní si posvítili baterkami do okopu, aby se přesvědčili, co tam Hladový Joe viděl. Nebylo tam nic, jen několik centimetrů stojaté dešťové vody.

„Vidíte?“ hulákal Havermeyer. „Vždyť jsem to říkal. Říkal jsem vám, že je to blázen!“

Hladový Joe byl doopravdy blázen, a nikdo to nemohl vědět líp než Yossarian, který dělal všechno možné, aby mu nějak pomohl. Hladový Joe však Yossariana vůbec neposlouchal. Hladový Joe ho neposlouchal, protože si myslel, že Yossarian je blázen.

„Proč by vás měl poslouchat?“ říkal doktor Daneeka Yossarianovi, a ani se přitom na něj nepodíval.

„Protože má problémy.“

Doktor Daneeka na to posupně odfrkl. „Ten člověk si myslí, že má problémy? A co bych měl říkat já?“ Pak pokračoval s pochmurným úšklebkem. „Chm – ne že bych si stěžoval. Víím, že je válka. Víím, že spousta lidí bude muset trpět, abychom to vyhráli. Ale proč musím být já jedním z nich? Proč nenalejou některýho z těch páprdů, co pořád lidem kecají o tom, jak velké oběti je medicína hotova přinést? Já nechci přinášet žádný oběti. Já chci vydělávat prachy.“

Doktor Daneeka byl upravený, čistounký človíček, který byl nejspokojenější, když se mohl mrzoutsky mračit. Měl tmavou pleť a drobnou, moudrou, morousovitou tvář s truchlivými váčky pod očima. Neustále přemýšlel o svém zdraví a téměř denně navštěvoval zdravotnický stan, kde si dával měřit teplotu od jednoho ze dvou vojínů, kteří ho tam prakticky ve všem zcela samostatně zastupovali, a to natolik úspěšně, že neměl do čeho píchnout, a tak se svým věčně ucpaným nosem neustále vysedával na sluníčku a kroutil hlavou nad tím, proč si ostatní připouštějí nějaké starosti. Ti dva lapiduchové se jmenovali Gus a Wes a podařilo se jim povznést medicínu na úroveň exaktní vědy. Každého, kdo přišel na ošetřovnu s teplotou

nad devětatřicet, hnali bez okolků do nemocnice. Každému, kdo měl teplotu pod devětatřicet, s výjimkou Yossariana, pomazali dásně a prsty u nohou fialovým dezinfekčním roztokem a dali projímadlo, jež pak pacienti štitivě zahazovali do blízkého křoví. A těm, kteří měli při příchodu na ošetřovnu přesně devětatřicet, řekli, aby se za hodinu dostavili k novému změření. Yossarian měl stabilně třicet osm tři, ale dostal se do nemocnice, kdy chtěl, protože se jich nebál.

Tento systém vyhovoval každému, především doktoru Daneekovi, který tak měl dostatek času pozorovat majora – – – de Coverleyho, jak na svém soukromém vržišti trénuje házení koňskými podkovami, s okem stále ještě zakrytým průhledným chráničem, který mu doktor Daneeka zhotovil z kousku celuloidu ukradeného z okna služební místnosti majora Majora. To bylo před několika měsíci, když se major – – – de Coverley vrátil z Říma, kde najímal dva velké byty pro dovolené důstojníků a mužstva, s poraněnou rohovkou. Doktor Daneeka chodíval sice do zdravotnického stanu každý den, ale pouze tehdy, když pocítil, že je velice nemocný člověk, a vyhledal Gusa a Wesa, aby se na něj podívali. Nikdy na něm nedokázali nic najít. Měl vždycky rovných šestatřicet, což mělo být podle nich naprosto v pořádku a doktor Daneeka mohl být zcela klidný. Doktor Daneeka ovšem zcela klidný nebyl. Začínal v Gusa a Wesa ztrácet důvěru a pohrával si s myšlenkou, jestli by je neměl poslat zpátky do autoparku a nahradit je někým, kdo by dokázal zjistit, že mu něco chybí.

Doktor Daneeka byl v důvěrném kontaktu s řadou věcí, s kterými to v žádném případě nebylo v pořádku. Vedle vlastního zdraví ho jednak znervózňoval Tichý oceán, jednak trápila povinná letová praxe. Pokud šlo o zdraví, nemohl si člověk nikdy být příliš jistý. Tichý oceán, to byla v jeho očích vodní masa obklopená na všech stranách elefantíazou a dalšími strašlivými chorobami, do jejichž těsné blízkosti by mohl být znenadání uvržen, kdyby se znelbil plukovníkovi Cathcartovi tím, že by Yossariana vyřadil z letové služby. A povinnou letovou praxi představovaly hodiny, které musel strávit každý měsíc v letadle, aby mohl dostat letové příplatky. Doktor Daneeka létání nenáviděl. V letadle se cítil jako ve vězení. V letadle neměl člověk kam utéci, jedině zase do jiné části letadla. Doktoru Daneekovi bylo řečeno, že lidi, kteří rádi lezou do letadla, dávají tím vlastně průchod podvědomé touze vlézt zpátky do mateřského lůna. Sdílel mu to

Yossarian, který měsíc co měsíc umožňoval doktoru Daneekovi, aby pobíral letové příplatky, aniž byl nucen navracet se do mateřského lůna. Yossarian totiž vždycky přesvědčil McWatta, aby při cvičných letech nebo při výletech do Říma zanesl jméno doktora Daneeky do palubního deníku.

„Však víte, jak to chodí,“ předl doktor Daneeka spiklenecky se lživě přimhouřenýma očima. „Proč riskovat, když to není naprosto nutné?“

„Jistě,“ souhlasil Yossarian.

„Co na tom komu záleží, jestli v tom letadle sedím, nebo ne?“

„Nikomu do toho nic není.“

„Jasně. To je přesně můj názor,“ říkal doktor Daneeka. „Kdyby se sem tam něco nepodmazalo, svět by se přestal točit. Ruka ruku myje. Chápete, co tím myslím? Ty podrbeš na zádech mě a já zase tebe, a všechno je v pořádku.“

Yossarian chápal, co tím doktor Daneeka myslí.

„Takhle jsem to nemyslel,“ pravil doktor Daneeka, když ho Yossarian začal drbat na zádech. „Mluvím o spolupráci. O vzájemných službách. Vy prokážete službu mně, já zase vám. Chápete?“

„Tak mi tedy prokažte jistou službu,“ požadoval Yossarian.

„Ani nápad,“ odpověděl doktor Daneeka.

Na doktorovi Daneekovi bylo cosi tísnivě malicherného, jak pořád celý sklíčený vysedával na sluníčku před svým stanem, na sobě letní khaki kalhoty a letní košili s krátkými rukávy, vybledlou do antiseptické šedi od každodenního praní, jemuž ji nemilosrdně podroboval. Vypadal jako člověk zmrazený kdysi hrůzou, který pak už nikdy docela neroztál. Seděl tam celý schoulený do sebe, hlavu napůl zapadlou mezi útlá ramínka, a opálenýma rukama s lesklými stříbřitými nehty si něžně třel vnější část na prsou zkřížených paží, jako by mu bylo zima. Ve skutečnosti to ovšem byl člověk plný vřelosti a soucitu a ani na okamžik nepřestával sám sebe litovat.

„Proč já?“ lamentoval znovu a znovu, a nebyla to hloupá otázka.

Yossarian věděl, že to byla dobrá otázka, protože dobré otázky sbíral a kdysi je použil k rozleptání výchovně vzdělávacích kroužků, které Clevinger vedl dva večery v týdnu ve zpravodajském stanu kapitána Blacka spolu s tím brýlatým desátníkem, o němž každý věděl, že je pravděpodobně podvrtný živel. Kapitánu Blackovi bylo jasné, že to musí být podvrtný živel, protože nosil brýle a užíval slov jako

panacea a utopie a protože kritizoval Adolfa Hitlera, který přece vykonal tolik dobré práce při potírání neamerické činnosti v Německu. Yossarian navštěvoval tyto výchovně vzdělávací kroužky proto, že se chtěl dozvědět, proč se taková síla lidí tak usilovně snaží připravit ho o život. Zájem projevil ještě několik dalších mládenců, a když Clevinger s tím podvrtným desátníkem skončili a dopustili se té chyby, že vybědli přítomné k dotazům, mají-li nějaké, bylo otázek mnoho a byly opravdu mazané.

„Kdo je to, ten Habeš?“

„Proč je Hitler?“

„Kdy je právo?“

„Kde byl ten nahrbenej děda s moučnou tváří, kterýmu se říkalo papež, když ten kolotoč začal?“

„Jakou barvu měly trumfy v Mnichově?“

„Hohó, beriberi.“

A: „Prdlajs!“

To všechno rychle za sebou, a nakonec přišel Yossarian s otázkou, která neměla odpověď:

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

Ta otázka je vyvedla z míry, protože Snowden zahynul tehdy nad Avignonem, když se Dobbs ve vzduchu zbláznil a vytrhl Huplovi řízení z rukou.

Desátník si hrál na nedoslýchavého. „Prosím?“ zeptal se.

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

„Obávám se, že vám nerozumím.“

„*Où sont les Neigedens d'antan?*“ snažil se mu Yossarian pomoci.

„*Parlez en anglais*, proboha,“ dožadoval se desátník. „*Je ne parle pas français.*“

„Já taky ne,“ řekl na to Yossarian, který byl hotov zavalit ho všemi slovy světa, aby z něho vyždímal odpověď, ale zasáhl do toho Clevinger, bledý, hubený, lapající po dechu, v podvyživených očích první lesk vlhkého povlaku slz.

Na velitelství z toho byl poprask, protože nikdo nemohl tušit, na co všechno by lidi nepřišli, kdyby se jim dovolilo ptát se na cokoli, co je napadne. Plukovník Cathcart poslal podplukovníka Korna, aby tomu učinil přítrž, a podplukovník Korn to vyřešil tak, že stanovil pravidlo, kterým se mělo kladení otázek řídit. Jak podplukovník

Korn sděloval ve svém hlášení plukovníku Cathcartovi, pravidlo podplukovníka Korna neslo v sobě prvky geniality. Podle pravidla podplukovníka Korna mohli klást otázky pouze ti účastníci školení, kteří dosud žádnou otázku nevznesli. Brzy docházeli do kroužků pouze ti, co nikdy nediskutovali, a zanedlouho se kroužek přestal vůbec scházet, protože se Clevinger, desátník a podplukovník Korn shodli v názoru, že není ani možné, ani nutné vzdělávat lidi, kteří se nikdy na nic neptají.

Plukovník Cathcart a podplukovník Korn bydleli a pracovali v budově velitelství skupiny, jako konečně všichni členové štábu kromě kaplana. Budova velitelství skupiny byla mohutná, ošuntělá barabizna postavená z rozpadajících se červených kamenných kvádrů, kde to odevšad táhlo a pořád praskal vodovod. Za ní byla moderní skitová střelnice, kterou dal plukovník Cathcart zbudovat pro exkluzivní rekreaci důstojníků skupiny a na které teď kvůli generálu Dreedlovi musel každý důstojník i příslušník mužstva v bojové službě strávit měsíčně nejméně osm hodin.

Yossarian tedy střílel na hliněné holuby, ale nikdy žádného nezasáhl. Appleby taky střílel na hliněné holuby a trefil se vždycky. Yossarianovi to šlo na skítu stejně špatně jako při hazardních hrách. Při hazardu také nikdy nedokázal vyhrát, aby to stálo za to. Nedokázal vyhrát, ani když švindloval, protože hráči, které se snažil podvést, dovedli vždycky sami švindlovat líp než on. To byly dva životní nezdary, s nimiž se musel nějak vyrovnat – že z něho nikdy nebude dobrý střelec na hliněné holuby a že nikdy snadno nezbohatne.

„To vyžaduje inteligenci, nezbohatnout,“ psal plukovník Cargill v jednom z homiletických memorand, které dával pravidelně do oběhu s podpisem generála Peckema. „Dnes dokáže vydělat peníze každý blb, a většinou je také vydělá. Ale co lidé, kteří mají talent a intelekt? Jmenujte mi například jediného básníka, který vydělává peníze.“

„T. S. Eliot,“ pravil bývalý svobodník Wintergreen v čtvercové místnůstce na velitelství 27. letecké divize, ve které třídil poštu, a praštil sluchátkem, aniž se představil.

Plukovníka Cargilla v Římě to zmátklo.

„Kdo to byl?“ ptal se generál Peckem.

„Nevím,“ odpověděl plukovník Cargill.

„A co chtěl?“

„Nevím.“

„Tak tedy co říkal?“

„T. S. Eliot,“ sdělil mu plukovník Cargill.

„Co to znamená?“

„T. S. Eliot,“ opakoval plukovník Cargill.

„Jenom ,T. S. –“

„Ano, pane generále. Nic víc neřekl. Jenom ,T. S. Eliot‘.“

„To bych rád věděl, co to znamená,“ uvažoval generál Peckem.

Lámal si s tím hlavu i plukovník Cargill.

„T. S. Eliot,“ mumlal si generál Peckem.

„T. S. Eliot,“ opakoval po něm plukovník Cargill tímž truchlivě zmateným tónem.

Generál Peckem se za chvíli zdvihl s podezřele dobrotivým úsměvem. Výraz jeho tváře byl vychytralý a rafinovaný. Očka mu zlomyslně svítila. „Ať mě spojíš s generálem Dreedlem,“ přikázal plukovníku Cargillovi. „A neříkejte mu, kdo volá.“

Plukovník Cargill mu podal sluchátko.

„T. S. Eliot,“ řekl do něho generál Peckem a zavěsil.

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Moodus.

Generál Dreedle na Korsice neodpověděl. Plukovník Moodus byl zeť generála Dreedla a generál Dreedle ho vzal do armády jen na naléhání své ženy a proti své vůli. Zíral teď na plukovníka Mooduse s vyrovnanou nenávistí. Svého zetě nemohl už ani vidět; fungoval jako jeho pobočník, a tak ho měl neustále za zadkem. Tenkrát se stavěl proti sňatku své dcery s plukovníkem Moodusem, protože nerad chodil na svatby. S hrozivým, soustředěným zamračením se ve své kanceláři přesunul k velikánskému zrcadlu a prohlížel si v něm svůj majestátní obraz. Měl prošedivělé vlasy, vysoké čelo, nad očima husté ocelově šedé chomáče, hranatou výbojnou bradu. Zabral se do tíživých úvah o záhadném sdělení, které právě obdržel. Potom se mu tvář pomalu začala rozjasňovat. Dostal nápad a rty se mu křivě sevřely ďábelským potěšením.

„Spoj mě s Peckemem,“ přikázal plukovníku Moodusovi. „A neříkej tomu holomkovi, kdo volá.“

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Cargill v Římě.

„Zase tamten člověk,“ odpověděl generál Peckem se zjevnými známky poplašenosti. „Teď jde po mně.“

„Co chtěl?“

„Nevím.“

„Co říkal?“

„Zase totéž.“

„T. S. Eliot?“

„Jo, ,T. S. Eliot‘! Nic víc.“ Generál Peckem měl spásný nápad. „Třeba je to nějaký nový kód či co, nebo heslo dne. Co kdybyste dal zjistit u spojařů, jestli to není nový kód či co, nebo heslo dne?“

Spojovací služba odpověděla, že T. S. Eliot není ani nový kód, ani heslo dne.

Plukovníka Cargilla napadlo něco jiného. „Měl bych možná brnknout na velitelství 27. letecké, jestli o tom něco nevědí. Mají tam jednoho úředníka, Wintergreen se jmenuje, s tím se dobře znám. Je to ten člověk, co mi dal echo, že naše próza je příliš rozvláčná.“

Bývalý svobodník Wintergreen sdělil Cargillovi, že o T. S. Eliotovi nejsou na velitelství 27. letecké divize žádné záznamy.

„Jak to teď vypadá s naší prózou?“ Když už měl plukovník Cargill bývalého svobodníka Wintergreena na drátě, řekl si, že se ho přepřát i na tohle. „Už jsme se dost zlepšili, ne?“

„Stále je to však příliš rozvláčné,“ odpověděl bývalý svobodník Wintergreen.

„Vůbec by mě nepřekvapilo, kdyby v tom měl prsty generál Dreedle,“ svěřil se nakonec plukovníku Cargillovi generál Peckem. „Jen si vzpomeňte, co provedl s tou skítovou střelnicí.“

Generál Dreedle zpřístupnil soukromou skítovou střelnici plukovníka Cathcarta všem důstojníkům i mužstvu v bojové službě. Generál Dreedle si přál, aby jeho mužové navštěvovali skítovou střelnici tak často, jak jen to zařízení samo a jejich letový program bude dovolovat. Osm hodin střelby na hliněné holuby měsíčně byl pro ně výtečný trénink. Učili se při něm střílet na hliněné holuby.

Dunbar střelbu na hliněné holuby miloval, protože ho tam každá minuta nesmírně otravovala a čas tam ubíhal strašně pomalu. Vypočítal si, že jediná hodina střelby na hliněné holuby ve společnosti lidí jako Havermeyer a Appleby má cenu jedenáctkrát sedmnácti let.

„Já si myslím, že jseš cvok.“ To byla Clevingerova reakce na Dunbarův objev.

„A koho to zajímá?“ řekl na to Dunbar.

„Já to myslím vážně,“ trval na svém Clevinger.
„To je každému srdečně fuk,“ komentoval to Dunbar.
„Skutečně. Možná bych s tebou dokonce souhlasil, že život se zdá delší, kd –“
„– je delší kd –“
„– je delší – je delší? No dobrá, tak je delší, když ho vyplňují období nudy a nepohodlí, ale –“
„Hádej, jak rychle,“ vybafl Dunbar.
„Hh?“
„Utíkají,“ vysvětloval Dunbar.
„Kdo?“
„Roky.“
„Roky?“
„Roky,“ potvrdil Dunbar. „Roky, roky, roky.“
„Clevingere, proč nenecháš Dunbara na pokoji?“ zapletl se do toho Yossarian. „Cožpak si neuvědomuješ, kolik tahle debata spotřebuje času?“
„To je v pořádku,“ řekl Dunbar velkomyslně. „Mám našetřeno několik dekád. Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“
„A ty toho taky nech,“ napomenul Yossarian Orra, který se začal potutelně pochechtávat.
„Já jsem si jenom vzpomněl na tu holku,“ vysvětloval Orr. „Na tu holku na Sicílii. Na tu holku na Sicílii, co neměla na hlavě ani chlup.“
„Udělal bys líp, kdybys byl zticha,“ varoval ho Yossarian.
„To je tvoje vina,“ řekl Yossarianovi Dunbar. „Proč ho nenecháš, ať se chechtá, když se mu chce? Pořád je to lepší, než když začne kecat.“
„Tak dobře. Tak se teda klidně pochechtávej, když se ti chce.“
„Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“ opakoval Dunbar Clevingerovi. „Tohle.“ Luskl prsty. „Před vteřinou jsi začal chodit na střední školu, pěkně nadejchanej čerstvého vzduchu. A dneska jsi starý chlap.“
„Starej?“ divil se Clevinger. „O čem to mluvíš?“
„Starej.“
„Já přece nejsem starej.“
„Pokaždý když startuješ na nálet, jsi už jednou nohou v hrobě. Oč starší vlastně ve svém věku jseš? Před půl minutou jsi ještě chodil do gymplu a rozepnutá podprsenka tě dokázala přivést až před brány

ráje. A pětinu vteřiny předtím jsi byl malej kluk, kterému osm tejdnu letních prázdnin připadalo jako osm set tisíc let a ještě mu čas utíkal jak splašený. Fff! Takhle rychle ti prchá jeden rok za druhým. Jak jinak chceš teda kručínál zpomalit čas?“ Když Dunbar skončil, byl téměř naštvaný.

„No, možná máš pravdu,“ podvoloval se neochotně Clevinger tlumeným hlasem. „Dlouhý život musí být možná plný nepříjemných zkušeností, aby opravdu připadal dlouhý. Ale kdo o něj v tom případě stojí?“

„Já,“ řekl mu Dunbar.

„A proč?“ ptal se Clevinger.

„Je k dispozici něco lepšího?“